

# VOORWOORD

In mijn huis hangt een schilderij van een stukje Amsterdam. De Westertoren staat erop, gezien vanaf de Prinsengracht. Het is de buurt waar ik mijn jeugd heb doorgebracht. Het was een gelukkige jeugd, ondanks het feit dat ik in de oorlog ben geboren. Dat schilderij heb ik jaren geleden gekocht als cadeau voor mijn vrouw. Het was een heel duur cadeau, maar ik moest het hebben. Mijn vrouw Toos is net als ik een geboren Amsterdammer. Als je goed kijkt, staat het Achterhuis erop. Dat had ik niet gezien toen ik het kocht, maar later bleek dat een bijzonder toeval.



Soms begrijp je pas hoe belangrijk iemand is geweest als je wat ouder wordt. Mijn vader Gerard – ik ben naar hem vernoemd – was zo iemand. Natuurlijk was hij voor mij belangrijk: hij was mijn vader. Een bescheiden man, ik herinner me hem als iemand die veel werkte, veel deed. Wat hij precies deed, daar hield ik me als kind niet mee bezig.

Ik ben geboren in 1943, midden in de Tweede Wereldoorlog. Later, toen ik opgroeide, hoorde ik maar weinig over de activiteiten van mijn vader tijdens die bezettingsjaren. Dat vond hij niet zo belangrijk; hij deed, met hulp van mijn moeder, op dat

moment gewoon wat er gedaan moest worden. Wat elk rechtschapen mens zou doen, volgens hem.

Toch had het hem niet onberoerd gelaten en droeg hij veel van die gebeurtenissen al die jaren in stilte met zich mee. Dat merkten we pas veel later, toen wij kinderen allang getrouwd en het huis uit waren en hij meer tijd kreeg om na te denken. Toen kwamen bij hem de gebeurtenissen van destijds weer tot leven. Nachtenlang kon hij door het huis dwalen, geplaagd door zijn herinneringen en niet in staat om rustig te slapen. Ikzelf zat toen voor mijn werk in Canada, mijn vrouw Toos woonde noodgedwongen een aantal maanden bij hem in. Als zo'n nacht weer aanbrak, met het ijsberen van mijn vader, de onrust en de verhalen die erom schreeuwden om verteld te worden, zette zij een pot koffie voor hem (van slapen kwam het toch niet meer) en hoorde hem aan.

De verhalen die hij vertelde, had hij nooit aan ons kinderen verteld. Waarschijnlijk wilde hij ons sparen: wie wil zijn kinderen zulke gruwelverhalen toevertrouwen? Hij had veel angsten uitgestaan, risico's genomen, gebluft en gewaagd onder de ogen van de bezetters. Hij had zichzelf in gevaar gebracht en daarmee had hij ons ook in gevaar gebracht. Maar hij kon niet anders; puur door de omstandigheden waarin hij verkeerde, had hij de kans gekregen om een belangrijke rol te spelen in de oorlog, in zijn buurt, aan de voet van de Westertoren en om de hoek van het Achterhuis. Hij had de meisjes Anne en Margot voor het uitbreken van de oorlog weleens zien lopen in de buurt, aan de

hand van hun vader Otto. Maar hij had er geen idee van dat zij zich zo dicht bij ons huis bevonden – tot het noodlottige verraad in 1944, dat voor mijn vader ook bijna noodlottig bleek.

Maar ik loop op de zaken vooruit. In de loop der tijd is mijn vader steeds meer gaan vertellen, en de rol die hij met mijn moeder heeft gespeeld in de oorlog, is voor mij steeds duidelijker geworden. Veel mensen deden wat gedaan moest worden, ze deden wat in hun ogen het enige juiste was. De meeste mensen spraken daar na de bevrijding nooit meer over. Misschien is het iets dat in onze volksaard ligt: geen woorden maar daden. Misschien was het ook te pijnlijk. Waarom zou je al die herinneringen aan die afschuwelijke oorlog weer oprakelen? Doorgaan moesten ze; terugkijken had geen enkele zin en van praatjes kon je geen brood kopen.

Mijn werkavontuur in Canada was mislukt; ik kwam terug naar Nederland. Daar hoorde ik, stukje bij beetje, de verhalen die mijn vader aan mijn vrouw had toevertrouwd. Ik was ervan onder de indruk, maar deed er niet veel mee. We hadden ons eigen gezin met een jonge dochter en een druk leven. Voor mijn werk was ik voortdurend op reis. Dit verhaal bleef op de achtergrond, maar ik vergat het nooit.

Tegenwoordig ben ik alweer een tijdje gepensioneerd en op de leeftijd dat ik terugkijk op mijn leven. Herinneringen zijn rare

dingen. Ze kunnen jaren verdwenen zijn en dan ineens zijn ze er weer: een stem, een geur, een naam. Nu ik ouder word, merk ik dat steeds meer flarden van vroeger terugkomen, als een lang vertraagde echo.

Pas nu begin ik de volledige reikwijdte te bevatten van het verhaal van mijn vader.

Ik realiseerde me dat hij al die jaren belangrijke puzzelstukjes met zich meedroeg over het verraad van het Achterhuis. Dingen die alleen hij vanuit zijn positie kon weten, maar die nooit naar buiten zijn gekomen. Mijn vader is er inmiddels niet meer, en als ik deze feiten niet naar buiten breng, zal er niemand meer zijn die dit verhaal nog kan vertellen.

Ik besloot dat ik het verhaal van mijn vader openbaar wilde maken. Enerzijds om daarmee recht te doen aan de betekenis die hij heeft gehad voor de buurt rondom de Westertoren. Anderzijds omdat het nieuw licht werpt op de identiteit van de verraadster van het Achterhuis. Ik ben er persoonlijk van overtuigd dat het verhaal van mijn vader belangrijke nieuwe feiten aan het licht zal brengen. Nu hij er niet meer is, en ik zelf ook ouder begin te worden, is dit het moment dat dit oorlogsverhaal en deze informatie nog openbaar gemaakt kunnen worden.

# HUISMEESTER AAN DE WESTERMARKT



*Januari 1941*

Op de hoek van de Westermarkt en de Keizersgracht stond een statig en hoog kantoorgebouw. Gerard Kremer drukte op de bel van Westermarkt 2. Hij hoorde de bel luid en lang in het pand doorklinken. Met een klikje ging de zware houten voordeur automatisch van het slot. Hij duwde hem verder open en sloot hem voorzichtig weer achter zich. Binnen zat een portier in een hokje bij een glazen draaideur. Die was stilgezet. Gerard wendde zich tot de portier.

‘Voor wie komt u?’ vroeg de portier.

‘Ik kom voor de heer Würdeman,’ zei Gerard. ‘Hij verwacht mij.’

De portier bekeek hem even vanuit zijn glazen hokje en pakte de telefoon. Er volgde een kort, voor Gerard onverstaabaar telefoongesprek. Toen knikte de portier en de draaideur zette zich in beweging. De hal waarin hij terecht kwam, was hoog en betegeld. Aan de achterwand een imposante marmere trap met houten leuning. Vaag was de geur van koffie te ruiken. Echte koffie, het was al een tijdje geleden dat hij dat geroken had.

Gerard stond met zijn hoed in zijn handen te wachten. Een van de zijdeuren ging open en een rijzige, duidelijk vermogende man kwam hem tegemoet met uitgestoken hand.

‘Kremer, nietwaar? Ik ben Würdeman. Loopt u mee naar mijn kantoor.’

Meneer Würdeman draaide zich om en liep weg met de zelfverzekerdheid van iemand die niets anders verwachtte dan dat zijn bevelen werden opgevolgd.

Ze liepen langs verschillende kamers, waar jongedames achter typmachines zaten, tot bij de laatste deur in een lange gang. Dit pand strekte zich verder uit in de breedte dan hij aan de buitenkant had gedacht.

Het kantoor waar hij terecht kwam, ademde een andere sfeer dan de kantoren waar hij net langs was gelopen. Hier stond een mahoniehouten bureau met daarachter een bureaustoel met lederen bekleding. Een stoffen stoel stond aan de overzijde van het bureau. Gehoorzaam ging Gerard zitten op de plek die hem gewezen werd. Hij merkte dat hij voorzichtig ging hopen dat deze man hem niet alleen een baan, maar ook een kop echte koffie zou aanbieden. Op dit moment waren beide opties erg aantrekkelijk.

Würdeman zette zich tegenover hem neer en kwam meteen ter zake.

‘Kremer, we hebben de post van huismeester vacant en ik heb begrepen dat jij daarvoor misschien geschikt bent.’

Gerard draaide zijn hoed om en om in zijn handen. ‘Ik hoop het, meneer. Ik denk het wel althans.’

‘Wat was je vorige baan?’

‘Ik ben diamantslijper. Of wás diamantslijper. Maar u begrijpt dat dat nu, gezien de omstandigheden, niet meer mogelijk is.’